

Böðvar Guðmundsson

UDLANDET OG DEN HISTORISKE ROMAN

Man er inviteret til noget, som man aner ikke hvad er, 'Scandinavistendagen'. Og jeg som ikke engang kommer fra et skandinavisk land, eller skriver på et skandinavisk sprog! I kan tro at man bliver bange, selv om en blanding af nysgerrighed og forfængelighed udgør at man siger ja.

Men det kan føre til søvnløse nætter, ikke mindst når det går op for én, at det her skal handle om forfatterskab i udlandet, eller noget i den retning. I min computer har jeg fundet en e-mail veksling fra begyndelsen af februar og den resulterede i at jeg valgte at kalde mit bidrag: 'Udlandet og den historiske roman'. Og jeg vil, så godt som jeg kan, forsøge, på min dekonstruerende måde, at besvare de ni spørgsmål, som man stillede mig:

1. Hvorfor og hvornår begyndte jeg at skrive?
2. Hvordan har livet i udlandet påvirket min tænkemåde?
3. Hvordan har det påvirket min skrivstil?
4. Hvordan har det påvirket min identitet?
5. Hvorfor valgte jeg at bo i Danmark?
6. Hvordan oplever jeg kulturforskel?
7. Har jeg nogensinde tænkt at skrive på et andet sprog end mit modersmål?
8. Synes jeg at sproget og identiteten hænger sammen?
9. Hvorfor valgte jeg at skrive om dette tema, dvs. i min roman.

Jeg begynder med spørgsmål 2: Hvordan har livet i udlandet påvirket min tænkemåde?

Hvor begynder udlandet? Og hvor begynder den historiske bevidsthed?

Det kan være umuligt at svare på for andre en én selv, men for mit vedkommende tror jeg, at udlandet begyndte inde i mig selv meget tidligt i mit liv. Jeg er født og opvokset på en stor ø langt ude i Atlanterhavet. Den blev beboet af nogle norske vikinger for omkring 1100 år siden. De var en slags flygtninge fra hjemlandet og i det nye land betragtede de sig selv som udlændinge, den samme bevidsthed arvede deres afkom. De blev ved med at være vikinger i mange, mange år, ja godt nok nogle århundreder, og de begyndte også meget tidligt at skrive historier. I den ofte omtalte genre fra middelalderen, som man kalder *'de islandske sagaer'* kan man godt mærke denne bevidsthed. En historisk bevidsthed, som baseres på den barske kendsgerning, at man er fordrevet hjemmefra. Den har fulgt Islændingene i 1100 år, og jeg tror, at det først var efter at Islændingene begyndte at stræbe efter national selvstændighed omkring midten af det forrige århundrede, at den tanke rørte på sig, at man trods alt var hjemme hos sig selv. Og der gik lang tid inden det blev en almindelig opfattelse. Jeg tror, for eksempel, at den del af det islandske folk, som er yngre end mig, og det er efterhånden en ret stor del, føler sig mere hjemme end min generation gjorde.

Det er også en kendsgerning, at en væsentlig del af det islandske folk altid har udvandret. Allerede ca. ét hundrede år efter, at de norske flygtninge bosatte sig i Island, drog en betydelig del af befolkningen længere vestpå og bosatte sig i Grønland, og fra Grønland forsøgte de at bosætte sig i Vinland. I slutningen af middelalderen finder vi dem i historiske dokumenter spredt vidt og bredt i Europa, vi finder dem så vel i britiske kulminer som i tyske universiteter, senere i det 16.-17. og 18. århundrede finder vi dem som soldater, tjenere, fiskere og iblandt nogle få embedsmænd vidt omkring i Europa. De var blandt de allerførste Mormoner som slog sig ned i Salt Lake City i det nuværende Utah, og i årene fra ca. 1870 til 1914 udvandrede nær en fjerdedel af hele den islandske befolkning til USA og Canada.

Nu skal jeg ikke forsøge at gøre mig alt for klog, ikke mindst når det gælder noget så u håndgribeligt som sjæl og psyke hos et folk, men i kølevandet på al den rastløshed, som har kendetegnet islændingene fra deres først tid, har historisk bevidsthed altid sejlet. Det hører måske sammen, det kan jeg ikke sige noget om, det er en kendsgerning, at

knap var kunsten at læse og skrive kommet til Island, og den kom selvfølgelig med Kristendommen omkring år 1000, så begyndte islændingene at nedskrive krøniker af de norske konge. Senere beskrev de også nøje deres egen flugt, eller flytning, fra Norge, og endnu senere beskrev de, hvorledes den barske lovløshed i det nye land lidt efter lidt blev forandret til noget som kunde opfattes som lov og orden. Det er især denne litteratur, som man plejer at kalde *islandske sagaer*.

I denne mærkelige blanding af historisk bevidsthed og fremmedgørelse blev jeg født og opvokset. Jeg blev født nogle måneder før den anden verdenskrig på en gård i det vestlige Island. Mine forældre var en mærkelig blanding af fornuft og galskab, min far var ingen almindelig bonde, han var samtidig en af landets ædlest digtere, og ligesom så mange forfattere og kunstnere af hans generation, så han kommunismen som den eneste modpol mod fascismen. Han var en mærkelig blanding af en hårdnakket betonkommunist og en romantisk poet. Min mor rummede også nogle mærkelige modsætninger, hun var et meget jordnært og ofte realistisk menneske, men samtidig med stor hang for mystik og religion, og lærte sine børn at bede luthersk-evangeliske bønner. De skændtes meget sjælden, mine forældre, og aldrig om religion eller politik. Det var derfor en selvfølge, at jeg begyndte meget ung, 7-8 år, måske, at lave rimede aftenbønner, hvori jeg opfordrede Vor Herre til at sørge godt for kommunismens fremgang. Jeg var blevet voksen, og var for længe siden begyndt at tvivle på både Jesus og Josef, altså Josef Stalin, da jeg hørte Wolf Biermans '*Abendlied meiner kommunistischen Oma aus Hamburg*', hvor den gamle dame hvisker denne bemærkelsesværdige bøn: "*Gott, lass du den Kommunismus siegen*". Det var som at møde mig selv, da jeg var otte år gammel. Den forstod jeg godt.

I min ungdom skete det også, at min far fik invitation eller legat, som den fine digter han var, til at opholde sig et stykke tid sammen med min mor i Danmark og Norge. De blev begge to helt opslugt af Norge, min mor påstod derefter, at hun havde været en '*setergjente*' i Norge i sit tidligere liv. Hendes lutherske lære faldt pladask til jorden og måtte vige for en meget ikke-luthersk reinkarnationsteori, som jeg først i min voksne alder har forstået, simpelthen var en udløber af den islandske blanding af fremmedgørelse og historisk bevidsthed.

Det var altså min Islandske ungdom på landet midt i den mægtige, mangfoldige og barske islandske natur, i et hjem, hvor litteratur var en selvfølge, og hvor Karl Marx'es og Martin Luthers ellers uforsonlige lærdomme levede side om side i fred og harmoni.

Nå, de fleste kender på egen krop, at forældrene holder op med at lyde rigtig kloge i børnenes ører, når de, dvs. børnene, nærmer sig pubertetsalderen. Og ligeledes synes forældrene på den tid, at deres børn udvikler sig fra at være nogle engle til at blive forhærdede og uforudsigelige uhyrer. Min pubertet førte til nogle heftige politiske debatter mellem mig og min far, som syntes at jeg var i færd med at deklinere til noget som er alle revolutionære forældres mareridt, en forbandet socialdemokrat.

Det som jeg nu har sagt om min barndom kunne måske forstås på den måde, at jeg begyndte at bo i udlandet længe inden jeg flyttede til udlandet. Det gjorde jeg så for 15 år siden. Det er en aldeles ubegrundet teori, at livet i udlandet styrker den historiske bevidsthed, men jeg tror nu alligevel at det er så. Man hører ikke hjemme hvor man bor. Man taler et gebrokkent sprog, bliver misforstået, kvier sig ved at snakke i telefon eller at forklare for bilmekanikeren hvad der er galt. Jeg tror at det ligesom vender synet indadtil hos én. Det land hvor du engang ikke blev misforstået, hvor du på godt og ondt hørte hjemme, bliver ligesom mere interessant. Og man har lettere ved at identificere sig med andre udvandrere. Jeg tror bestemt at det har stimuleret mig til at skrive om historiske begivenheder.

*

Og nu til spørgsmål 1: Hvorfor og hvornår begyndte jeg at skrive?

Tidspunktet hvornår jeg egentlig begyndte at se på mig selv som en digter, eller forfatter, kender jeg ikke nøje. Måske var det i gymnasiet vinteren 1958, den nat, hvor jeg lå vågen og lavede et digt om en pilebusk, hvor under jeg i min barndom elskede at ligge og lugte til dens sødt duftende blade. Tja, hvorfor ikke? Det er meget almindeligt, at en slumrende digterisk sjæl begynder at røre på sig ved tanken om den forsvundne barndom. Måske var det tre år senere, da det var blevet aldeles helt klart, at den pige, som jeg elskede over alt i denne verden,

ikke ville have noget som helst med mig at gøre. Da var det også en mørk nat, utroligt mørk, og jeg skrev et meget vemodigt digt om varme tårer og hvide hænder. Jeg syntes faktisk selv bagefter, da jeg havde igen fået en god nattesøvn, at det var et fint digt. Det blev også trykt i min første digtsamling som udkom i 1964.

Nå, tilbage til kendsgerningen. Eftersom jeg ikke egnede mig til landbrug, og desuden havde en ældre bror, så syntes mine forældre, at det var bedst, at jeg gik i gymnasiet og bagefter på universitetet, hvis Vor Herre, min tidligere eksistens og dialektisk materialisme syntes, at det var en god idé.

Det blev nu ingen strålende succes. Min kære moder ville så gerne, at jeg skulle blive læge, det syntes jeg var en ret dårlig idé. Jeg var vistnok allerede begyndt at tænke på mig selv som litterat. Derfor begyndte jeg at læse fransk og tysk ved Universitetet i Reykjavik efter gymnasiet. Det blev ikke heller til noget. Og så var mine nærmeste venner fra gymnasietsiden begyndt at læse Islandsk sprog og litteratur. Omsider fik jeg bestemt mig, og til sidst blev jeg Cand. mag. i islandsk sprog, litteratur og historie.

Og derved blev min skæbne på mange måder besejlet. Jeg søgte en stilling som gymnasielærer, forsøgte at være en ordentlig, borgerlig, hæderlig familieforsørger, og samtidig holde fast i drømmen om at skrive bemærkelsesværdig litteratur.

I kan let regne ud at det endte med en skilsmisse.

Samtidigt vågnede min interesse for teater. Og årene gik, jeg fik selvfølgelig ikke bare interesse for skuespil, jeg fik også interesse for en sød og venlig skuespillerinde og giftede mig med hende. Vi var med til at etablere et nyt teater, egentlig det første *freegroup* teater i Island. Og jeg skrev de to første skuespil som det opførte.

Teateret eksisterer stadigvæk. Det gør til gengæld ægteskabet ikke. Alt har sin pris.

I årene 1969-1983 arbejdede jeg som lærer ved et gymnasium, som universitetslærer, som lærer ved statens skole for dramatik, og samtidig skrev jeg 8 eller 9 skuespil, udgav to digtsamlinger og en novellsamling. Det var den onde tid med Vietnam krigen og den kolde krig på sit højeste, og jeg blev igen politisk engageret. Som ung havde jeg lært en smule musik, og nu begyndte jeg at lave egne politiske sange,

som jeg selv deklamerede ved adskillige lejligheder og udgav blandt andet to grammofonplader med egne sange om Vietnam krigen, Amerikanernes bestialske fremfærd og arbejdernes dårlige vilkår. Da glædede min gamle far sig, og syntes jeg var endelig ved at blive voksen.

*

Men nok om mig selv, eller næsten nok. I 1983 flyttede jeg til Norge, hvor jeg var ansat ved universitetet i Bergen i fire år. Ikke heller dér lykkedes det mig at skrive noget af afgørende litterær værdi, dog skrev jeg der en digtsamling, som jeg anser som min bedste. Men den dobbelttilværelse, som jeg levede, eller min dobbeltbevidsthed, stod, tror jeg nok, som en hindring i vejen, jeg var hverken en god forfatter eller god til videnskab, det ene stod i vejen for det andet, det lærte jeg først, efter at jeg var flyttet til Danmark, hvor der simpelthen ingenting var for mig at lave. Gudskelov var jeg gift med en dejlig dansk pige, som ikke alene havde en god stilling og godt kan forsørge en forfatter, men som også syntes at det var på tide, at jeg fandt ud af hvad jeg skulle blive, når jeg blev voksen. 47 år gammel tog jeg så det afgørende skridt at blive en free-lance forfatter på fuld tid. Det har jeg så været i elleve år, og jeg synes at det er herligt. I løbet af disse elleve år har jeg oversat en del, været medvirkende til at skrive et stort værk om islandsk litteraturhistorie, skrevet tre skuespil for teater og tre for radio, skrevet tre librettos for operakomponister, udgivet én novellesamling og to digtsamlinger og sendt fra mig tre romaner, hvoraf de to sidste egentlig hører sammen, dvs. det er egentlig én roman i to bind. For den fik jeg så den islandske litteraturpris for året 1996.

Og nu har jeg allerede svaret på spørgsmål 5: Hvorfor valgte jeg at bo i Danmark. *Det står en kvinna bakom alt*, som svenskerne siger. Men jeg ved ikke om jeg har noget svar til spørgsmål 3 og 4: Hvordan det, at bo i et fremmed land, har påvirket min skrivstil og identitet.

Det, at bo i et fremmed land, hvor det hele foregår på et fremmed sprog påvirker sikkert vedkommendes eget sprog. Og jeg tror at det påvirker syntaksen mere end selve ordforrådet. Men nu skal man ikke glemme, at jeg arbejder dagligt med mit eget sprog, jeg læser bøger og

tidsskrifter på eget sprog, og i Danmark bor det flere tusinde af mine landsmænd, og des uden snakker min kone udmærket islandsk.

Til gengæld tror jeg ikke at det påvirker min identitet på det ringeste at bo i udlandet. Jeg har nogle gange til og med måttet tvivle på, at jeg havde nogen identitet. Hvis nogen, så er den præget af den kendsgerning, at jeg er islandskfødt og på islandsk kan jeg sige og skrive det som jeg vil. På andre sprog kan jeg kun sige det som jeg har lært at sige. Og så har jeg allerede svaret på spørgsmål 8, ja, jeg synes, at sproget er meget tæt knyttet til identiteten, i hvert fald til min identitet. Jeg skifter ikke identitet hvis jeg snakker dansk med en dansker eller engelsk med en englænder. Jer er både før og efter og under samtalen en islænding i færd med at snakke fremmed sprog. Mit sjæleliv er ikke mere kompliceret end det.

Og nu har jeg boet i Danmark i mere end et årti, så jeg kan sagtens svare på spørgsmål 6: Hvordan oplever jeg kulturforskel. Det er ikke vanskeligt at svare på, om en væsentlig kulturforskel mellem de nordiske lande er der næppe at tale. Vel kan man undre sig, og til og med græmme sig, over nogle bagateller, men det er bagateller. Man spiser mindre fisk i Danmark end i Island, og mand drikker mere øl i Danmark end i Island, men gamle Gruntvig lever lige godt i begge lande, forholdet mellem borgerlige og ikke borgerlige vælgere er næsten lige stort i begge lande og kirkerne står lige tomme om søndagen i begge lande. Jo, det er en lille forskel, danskerne er meget dygtigere til selvironi end islændingerne, som har tilbøjelighed til nationalchvinisme ligesom nordmænd. Og det kan man let forstå, Island og Norge var engang ikke selvstændige dele af det Danske rige, det tager lang tid at glemme det.

7. Har jeg nogensinde tænkt at skrive på et andet sprog end modersmål, lyder det 7. spørgsmål. Nej, det har jeg aldrig tænkt på. Og ikke uden grund. Det er, som jeg sagde før, islandsk er det sprog hvorpå jeg kan sige alt som jeg vil sige, på andre sprog kan jeg kun sige det som jeg har lært at sige. For at kunne skrive litteratur, dvs. noget andet end triviale spændningsromaner og anden kiosklitteratur, så skal man beherske både referencer og nuancer i langt større grad end jeg behersker dem på noget fremmed sprog. Vel findes der nogle få forfattere, som kan, og for dem tager jeg hatten af.

*

Egentlig var det om min to binds historiske roman som jeg skulle tale her. Den handler om islandske emigranter som flyttede til Canada omkring 1870. Det er en slags slægtshistorie, som bygger på historiske begivenheder og starter omkring 1809 under Napoleonskrigene. Sommeren 1809 havde Briterne blokeret alle havne i det danske rige, dvs. i Danmark, Norge, Island og Færøerne, eftersom danskerne havde satset på den gale hest og forenet sig med franskmændene. Det førte til, at en dansk eventyrer, Jørgen Jørgensen, allierede sig med engelske købmænd og overtog magten på Island, og udråbte sig selv som konge. Og denne konge, som havde mange og gode ideer fra den franske revolution, lod det være sin første gerning at åbne fængslerne.

Her er et lille afsnit fra bogens begyndelse:

I Island har man længe været af den mening, at kun to af de mange konger, som herskede over landet i seks hundrede to og firs år, havde et hjerte i brystet, som var et statsoverhoved værdigt. Den ene var oprørskongen Jørgen Jørgensen hundredagskonge, den anden var Christian den niende. I Jørgensens korte regeringstid var hans første handling at åbne fængslerne for dem, som forrige kongers dårlige styre havde tvunget til lovovertrædelser for at kunne bjærge livet for sig og sine. I flokken af stakler, som nu stavrede ud i friheden i Reykjaviks plørede gader var en landstryger fra Snæfellsnes og et kvindemenneske fra Akranes. Om deres forbrydelser er kilderne af få ord, noget peger i retning af, at han havde hugget en tørfisk, og muligvis var det hendes forbrydelse at se for godt ud, så hendes husbond havde gjort hende med barn i utide. Men hvad det nu ellers var, så krydsedes deres veje ved vandposten ved broen over bybækken, hvor den løb forbi tugthuset på sin vej ud til havet, og allerede på frihedens første dag blev der knyttet bånd mellem dem, som holdt så længe begge levede. Tørfisketyven Jens Ólafsson blev desuden samme dag mønstret i kongens livgarde og fik et lille hummer i grev Trampes handelshus, samme greve, som nu var fange om bord

på fregatten Margaret and Ann ude på reden, og som protesterede så højlydt over sin skæbne, at man i magsvejr kunne høre ham i land. Med kongens tilladelse lagde så Jens Ólafsson Akranestøsen Málmfríður Franzdóttir på sit usle leje, for en seng kunne man næppe kalde det, med halm i sækkelærred at ligge på. Som dyne havde de en indtørret hestehud, der den samme morgen som fangerne blev løsladt var forsvundet fra nogle fulde bønders telt. Og den gode konge gav dem andet og mere end friheden, han tvang selveste domprovsten i Reykjavik til at lyse for dem og give dem sammen, trods hårdnakkede protester.

I kong Jørgens regeringsperiode var én blandt mange fornyelser, at han lod en violinspiller, en fløjtespiller og en trommeslager fra den britiske fregat spille til dans hos det bedre folk efter at de lyse nætter var forbi. Selv trådte kongen dansen med større færdighed end man havde set i Island i mange hundrede år, og det hændte, at han i en skotsk ril svingede de fornemme jomfruer højere end deres frisure og Islændingenes lave huse kunne tåle. Ved sådanne lejligheder plejede kongen at lade den islandske livvagt stå ved døren. Det faldt to gange i Jens Ólafssons lod at stå ret med et flintgevær over skulderen ved døren til kongens residens, så øverstkommanderende til lands og til vands ikke blev forstyrret i at lære islandske embedsmænd det benarbejde og den sang som øvrigheden ellers for længe siden havde forbudt ved lov. Da det lysnede igen, og de dansende blev trætte, overtog de britiske soldater fra fregatten dørvagten, og Jens Ólafsson og hans kammerater stavrede hjem i støvlerne, som kongen havde givet dem. Da han var krøbet ind under hestehuden ved siden af Málmfríður kunne han ikke falde i søvn. Melodierne, som han havde hørt violinspilleren og fløjtespilleren lokke ud af deres instrumenter, sang videre i hans ører og holdt ham vågen, hans hjerte bankede i takt med trommeslagene.

Som herren så hans svende, siges det. Derfor blev de stivbenede embedsmænd i det islandske hundredagsrige så grebet af dansen, at heller ikke de kunne sove. Med røde øjne stod de op af sengen og vækkede deres ægtehustruer fra drømme som de ikke fortalte nogen, rømmede sig og begyndte at øve ril og menuet. Og skønt

de ramte lidt ved siden af efter tohundrede års gregoriansk salmeskrålen, så lykkedes det tjenestepigen at lære melodien som ægteparret ledsagede deres dans med; hun lærte det videre til vandbærersken, som igen lærte det videre til daglejerdrengen. De samledes til sidst en aften i slutningen af august på en lille eng på bredden af Søen på den tid af døgnet, hvor fuldmånen tager magten fra den synkende sol, og begyndte at efterligne de fornemme menneskes sang og dansetrin. Jens Ólafsson, som havde fri denne aften, og Málmfriður Franzdóttir dansede for, kun han havde med egne øjne set kongen danse, ingen sang renere end hun.

Begivenhederne magede det således, at kongen den selv samme aften spadserede ved Søen. Han var i dybe tanker efter et langt møde med mister Jones, kaptajnen på *The Talbot*, som ikke kunne læse eventyr og ikke forstod nødvendigheden af at give Islændingene troen på sig selv tilbage. Kongen var sunket i så dybe tanker, at han først kom til sig selv, da han kom forbi en lille flok mennesker på engen, som forsøgte at danse menuet i måneskinnet. En lys og ren pigestemme, som han næppe troede kunne være af denne verden, førte dansemelodiernes ordløse sang, som han selv havde bragt til landet med krigskibe.

Det har gode og sandfærdige digtere sagt om kong Jørgen, at han lærte sine undersåtter, høj som lav, at synge. Færre vidner om, selv om det er ligeså sandt, at han også forsøgte at lære dem at danse. Uden ord gik han hen til vandbærersken og bukkede høfligt, da der blev et ophold i danseøvelserne, og førte hende med kyndig hånd ind i hofdansens høviske trin. Med ét smækkede han hælene sammen, sprang op i luften, slog med håndfladen på låret og løb med kvindemennesket af sted henover engen og sang der til en skotsk ril. Og flokken fulgte efter, det var først da der blev en pause på grund af forpustethed, at Jens Ólafsson genkendte dansemesteren.

Blandt så meget som Jens Ólafsson ikke havde kendskab til var belevenhed. Og dansk kunne han heller ikke. Men i den korte tid som han havde tjent som livvagt, havde han lært at hilse på soldatermanér når øverstkommanderende gik forbi, løfte geværet

og smække hælene sammen. ”Herre konge,” sagde han og hev efter vejret og forsøgte at gøre honnør. Hans forsøg på at hilse kongen blev ikke til andet end en fægten og spjætten, han manglede jo både flintgeværet og støvlerne, men det vakte dog kongens opmærksomhed, og han genkendte sin vagt. Han sagde noget på dansk, men ingen af de tilstedeværende forstod det, og så lod han ord følge af handling, han slog Jens med sin lange og slanke hånd på skulderen, tog Málmfríður om livet og sprang af sted med hende i en mazurka og sang på sit eget tungemål, tra tram tram, tra tram tram... og Málmfríður hoppede med.

Denne nat på den grønne eng ved Søen dansede kongen for sidste gang med sine undersåtter. Om eftermiddagen næste dag roede soldater fra The Talbot ud til Margaret and Ann for at hente grev Trampe og give ham hans hus og embede tilbage. Helt uventet for alle reagerede greven endnu mere voldsomt over sin frihed, end da han blev fanget, og han forlangte fortsat at være den britiske konges fange. Kaptajn Jones skændtes forgæves med ham til langt ud på aftenen og havde aldrig oplevet noget lignende. Det hørte man ham fortælle i sin alderdom, at så bindegale som Jørgen Jørgensen var og så fuldstændig uvidende som de indfødte var om britiske høflighedsmanerer, så havde dog grev Trampe været den værste af dem. I sin knibe lod han derfor afvæbne kong Jørgens livgarde og drive dem tilbage øst for bybækken, idet han ikke turde at lukke dem inde i fængslet på ny, og så spredte de forhenværende livgardister sig udover klipper og myr, og for kaptajn Jones og hans besætning så det ikke anderledes ud, end at de krøb ned i jorden som ræve i deres bo. Han lod derfor forsegle grev Trampes handelshus, så pøbelen ikke vendte tilbage dertil, kongen lod han føre som fange ud til skibet. Nogle indfødte samledes og så på, nogle tog sig en pris, andre prusted i skægget. Vandbærersken og daglejerdrengen strakte tavse hals, Málmfríður Franzdóttir og Jens Ólafsson, som havde sneget sig tilbage vest for bybækken, stod og græd og havde nu ikke noget sted at ty til. Blandt dem, som soldaterne drev ud i skibet var violinspilleren, fløjtespilleren og trommeslageren fra sommerens danseaftener.

Eftersom kongen af skikkelse var både højere og flottere end andre, ragede han op over vogterne. Rank så han nu i afskedsstunden på flokken af forhenværende undersætter. Da han kom derhen, hvor Málmfriður og Jens stod grædende og nu forventede et fremtidigt liv, som de havde haft det før kongen kom til, stoppede han pludselig op og skubbede vogterne til side. Han lod nogle ord falde, som ingen af dem, som senere fortalte om begivenheden, kunne forstå, men det så alle, at han hviskede noget i øret på violinspilleren, som uden indvendinger rakte ham sit udstyr. Kongen tog både violinen og buen og gav til Jens. Et øjeblik tog han Jens og Málmfriður ind til sig, inden soldaterne fra The Talbot puffede ham af sted igen.

Derefter blev alt som før.

De embedsmænd som havde været tro mod den danske konge forlangte selvfølgelig, at alle kong Jørgens forordninger skulle kendes ugyldige, blandt andet krævede domprovsten at Jens' og Málmfriðurs ægteskab skulle dømmes ulovligt. Takket være de næste års magthaver Magnús Stephensen's mildhed og menneskekærlighed skete det dog ikke. Han tog oven i købet dem begge to med sig til sin residens på Indre-Holm og ansatte dem som tjenestefolk på gården.

Aldrig har en klogere eller mere musikglad mand haft domsmyndighed på Island end Magnús Stephensen. Og en sangstemme havde han så smuk, at oldkyndige mænd mente, at den kun kunne sammenlignes med middelalderbiskopen, Jón den helliges stemme. På Indre-Holm blev der også sunget og spillet på langeleg, fra det fjerne udland kom med skib et lille orgel; det havde en lyd som englesang, sagde siden gamle tjenestefolk, aldrig havde noget lignende lydt før i landet. Og Jens Ólafsson, forhenværende tørfisketyv og fange, senere kongens livvagt og nu til sidst tjener hos konferenzzåden, filede i det skjulte på violinen, når lejlighed bød sig. Han kunne selvfølgelig ingenting, men konferenzzåden hørte ham spille og lærte ham at stemme violinen og opfordrede ham til spille så godt, som han kunne. Jens forsøgte at stryge buen over strengene ligesom han i et glimt ind gennem døren havde set den britiske spillemand gøre. Og

Málmfríður sang, hendes stemme var så lys og ren at konferenzeråden lod hende synge sammen med sig ved gudstjenesten i kirken på Gardar til trods for hendes tvivlsomme fortid der på egnen. Da var der nogle på Akranes, som rynkede på næsen, og sagde at nu var det gået for vidt.

*

Historien strækker sig over mange slægtled, og ender i vore dage, hvor en operasanger, som er født og vokset op i Island, men bor i England og er af en familie som blev splittet for mere end hundrede år siden, finder sin tip-oldefars violin og fire af hans afkommere medvirke i en operaopførelse i Winnipeg i Canada.

Men først til den historiske baggrund.

Islændingene var omkring 80 000 året 1870, da de første emigranter tog af sted til USA. I alt udvandrede omkring 20 000 mand, eller ca. en fjerde del af befolkningen. De fik oprettet deres egen islandske provins i Canada, på Winnipegsøens vestkyst. Emigranterne, som næsten udelukkende var bønder, havde ingen erfaring med at dyrke korn, det landbrug, som de kunne, var at dyrke fåreavl den ene halvdel av året, og ro ud at fiske den anden halvdel. Og der ved Winnipegsøen kunne de fortsætte med at leve halvt af land og halvt af fiskefangst. Provinsen fik status som sådan i 1875 og fik selvfølgelig navnet New Iceland. New Iceland blev forenet med Manitobaprovincen i 1881, men først ti år senere fik indvandrere af anden nationalitet lov til at bosætte sig der. Da kom der til nogle tusinde ukrainere, og først da lærte islændingene ordentligt at dyrke korn! Og området på den sydligste del af Winnipegsøens vestkyst bærer stadig navnet New Iceland.

Jeg tror bestemt, at min interesse for dette emne i virkeligheden aldrig var blevet stor nok, hvis ikke jeg selv havde boet næsten et årti i udlandet på det tidspunkt, hvor jeg begyndte på bogen. Ganske vist er forholdene helt anderledes nu end for 130 år siden. Selv en ludfattig freelance-forfatter har af og til råd til at rejse hjem, og venner og familie tager på ferie til udlandet. Således var forholdene ikke, den gang mine oldeforældre emigrerede. Det, at rejse, var et dårligt tegn på fattigdom og grum skæbne. Det, at få lov til at blive på sin plet, var Guds nåde.

Og nu vil jeg redegøre for mit arbejde, hvorledes jeg kom på sporet af denne historie og for det forarbejde som skulle laves inden jeg var i stand til at skrive en roman om emnet.

Hvis vi, i et opslagsværk om litteratur, slår op på begrebet historisk roman, så vil definitionen lyde noget i denne retning: En roman som beskriver begivenheder og personer i forsvundet tid og genskaber deres historiske baggrund. Historiske romaner kan foregå i hvilken som helst periode i fortiden, nogen foregår ca. halvtreds år før de er blevet skrevet, f.eks. Leo Tolstojs *Krig og fred*, andre i en fjern fortid, som f. eks. Walter Scots roman, *Ivanhoe*, som foregår i middelalderen.

Det var selvfølgelig en tilfældighed, at jeg overhoved skrev den roman, som jeg nu skal fortælle om. Sandsynligvis ville den aldrig være blevet til, hvis der ikke blandt børnene af den første generation af islandske emigranter i New Iceland var en dreng som hed Richard Beck. Han var det, som man nu kalder andengenerations indvandrere. I Danmark forbinder man dem næsten altid med vold og kriminalitet. Men Richard Beck blev professor i litteratur i University of Grand Forks i North-Dakota. Som pensionist flyttede han til det milde Stillehavsklima på øen Vancouver Island i byen Victoria, som er hovedstaden i British Columbia. I Victoria fandtes forholdsvis mange islandske emigranter. Da gamle Richard Beck døde, viste det sig, at han havde testamenteret sin store villa i Victoria og bibliotek til Universitetet i Victoria, og renten af ejendommen skulle bruges til at invitere gæsteforelæsere fra Island, og i øvrigt til at bidrage til forskning i islandsk litteratur og sprog. Efteråret 1990 blev jeg inviteret til at komme til Universitetet i Victoria og undervise på et seminar i creative writing, med islandsk litteratur i engelsk oversættelse som undervisningsmateriale. Seminaret skulle jeg afslutte med et officielt foredrag. Nu er jeg meget dårlig til at snakke fremmede sprog, så I kan tro, at det er ikke nogen let opgave for mig at skrive én times lang forelæsning på engelsk. Det kan synes en let opgave for andre, men for mig koster den slags arbejde blod, sved og tårer. Og jeg syntes, at det var en meget dårlig business at bruge alle de kræfter til at skrive et foredrag, som man bare skulle holde én gang. Så jeg måtte finde på noget.

Ved Universitetet i Winnipeg i Manitoba findes det eneste universitetsdepartement i hele verden, undtagen i Island, hvor man kan aflægge eksamen i islandsk sprog og litteratur. Det er ganske naturligt, hvis man tænker på den kendsgerning, at en gang boede der flere Islændinge i Winnipeg end i Reykjavik. Og nu faldt det mig ind at ved "The Department of Icelandic Language and Litteratur of the University of Manitoba," var netop en god ven, en dansk, intelligent og flittig pige, Kirsten Wolf, for nyligt blevet ansat som professor. Og som I godt ved, så hviler karieren hos os, korrupte mennesker, ikke på flid og intelligens, men på venskab og kendskab. Så jeg skrev til Kirsten og sagde at jeg havde næsten ubrugt foredrag, hvis hun manglede sådan ét.

Selvfølgelig kom en flybillet til Winnipeg med posten dagen efter. Og der i Winnipeg holdt jeg så mit foredrag og så med egne øjne, og mødte, tredje, fjerde og til og med femtegenerations indvandrere, folk som havde bedsteforældre og oldeforældre, som var født i Island, men selv aldrig havde været der, folk som talte et mærkeligt sprog, islandsk som det lød for hundrede år siden. Det, at møde disse mennesker, var en mærkelig erfaring, og fik mig til at tænke på det, som jeg næsten aldrig havde skænket en tanke, at mine egne oldeforældre også flyttede til Winnipeg samt tre af deres børn. To blev tilbage i Island, hvor af den ene var min farfar. Og nu huskede jeg også, at mine oldeforældre havde skrevet en bunke breve til min bedstefar, og hans søskende i Canada også, og de havde også skrevet til min far mens de og han endnu var i live. Selv havde jeg aldrig så meget som læst ét ord i disse breve, men de var alle sammen bevaret. Den eneste berøring, som jeg havde med disse breve, var, at jeg i min ungdom fik lov til at klippe frimærkerne af mange af disse gamle, gulnede kuverter fra Canada.

Da jeg kom hjem, samlede jeg de gamle breve sammen og begyndte at læse og afskrive dem, og selv om de fleste af dem handlede om hverdags trivialiteter, så stod der imellem linjerne en meget vemodig, trist men samtidig bedårende historie. Og nu begyndte jeg at samle gamle Amerikabreve, hvor som helst jeg kunde få fat i dem, og til sidst, jeg tror det var efteråret 1991, begyndte jeg at tænke på en roman med nogle af menneskene fra brevene som forbilleder.

Det stod hurtigt klart for mig, at min viden om Islandske forhold i den sidste halvdel af det forrige århundrede langt fra var tilstrækkelig. Og selve historien om de islandske emigranter var meget uklar for mig. Jeg havde læst enkelte historier og romaner, blandt andet Halldor Laxness roman om de islandske Mormoner i Salt Lake City, *Det genfundne Paradis*. Men om de almindelige udvandrere og deres skæbne vidste jeg egentlig ingenting.

Og hvad gør man så? Jo, man læser, alt som man kan få fat i, studerer historien, breve, litteratur. Nu var jeg så heldig, at de islandske emigranter i USA og Canada var meget aktive bogudgivere, de udgav deres egne aviser og tidsskrifter på islandsk helt op til vore dage. Blandt dem var der nogle forfattere og digtere som var ret gode og stadigvæk bliver læst. Alt dette læste jeg, også de gamle aviser og tidsskrifter, jeg læste også de amerikanske og canadiske forfattere, som er afkom af islandske emigranter og skriver på engelsk, deriblandt har vi navne som Bill Valgardson, Laura Salverson, David Arnason og ikke mindst Bill Holm.

Det er meget, meget vigtigt at vide noget om den tid hvori man vil placere sine fiktive eller historiske personer og begivenheder. Hvor stor eller grundig den viden skal være, er umuligt at sige noget om, det beror på den enkeltes samvittighed.

Og det er ikke mindre vigtigt at besøge de steder, føle atmosfæren, indånde den samme luft, som de personer, som man har i tankene. Jeg var i lidt over en måned i efteråret 1993 i USA og Canada, kun for at se og føle. Jeg besøgte Ellis Island i New York, hvor emigranterne blev samlet sammen, hvor de gennemgik fysisk og mental undersøgelse, før de fik lov til at komme i land. Jeg rejste fra Grand Forks i North Dakota langs Red River til Pembina, hvor støvet af en af mine tip-oldemødre venter på sin genopstandelse, jeg tog med tundra toget fra Winnipeg til byen Churchill ved Hudson Bay, denne by er forresten verdensberømt for de isbjørne, som hvert efterår aflægger den et besøg. Men der er ikke mange som ved, at der i Churchill, er verdens fineste museum med inuitkunst. Det er en fjerdegenerations islandsk indvandrer, fru dr. Brandson, som er museumsdirektør. Og byens to stormarkeder samt kunsthåndelen ejes ligeledes af en islandsk fjerdegenerations indvandrerfamilie, og gamle fru Anna Sigurdson,

som sammen med sin mand begyndte at handle blandt isbjørne og inuiter i 1932, var endnu i live da jeg kom der.

Jeg kom selvfølgelig også til New Iceland, hvor den største by tager navn fra nordisk mytologi og heder Gimli. Der ude på Winnipegsøens flade kyst gik den elendige bil, som jeg havde købt for \$500, i stå. Så kom der en bondemand i sin varebil, han hed mr. Gudbrandson og hårdnakket påstod at han var islænding, selv om han ikke snakkede ét ord i det sprog. Men han kunne fortælle os at til jul og fødselsdage brugte hans forældre islandsk som et hemmeligt sprog til at diskutere på, hvilken gaver de ville give deres børn. Til børnenes store irritation. Denne gode bondemand kendte en flink fyr på en tankstation i nærheden, som ejede kranbil og som kunde reparere alt, som var i stykker. Og så kørte mr. Gudbrandson væk og hentede mr. Johanneson der fik bilen op ad stå for \$15!

Jeg besøgte også fiskerlejet Winnipegosis ved Winnipegossøen. Der på kirkegården står næsten udelukkende islandske og ukrainske navne på gravstenene. Jeg begyndte at søge efter navne, som jeg kendte fra nogle af brevene, men måtte hurtigt opgive, fordi kæmpestore myg var ved at dræne mig for alt blod. Jeg måtte flygte efter kort tid, men til gengæld kunne jeg med langt bedre samvittighed bruge ordet *'myggeplage'* i min bog.

Men selve rygraden i min udvandrerroman er min oldemor og oldefar. Og dem lærte jeg at kende mange steder fra. Jeg kunde se i gamle kommunebøger at han på mange områder var en bemærkelsesværdig fyr, han sang udmærket og var forsanger i adskillige kirker, han var en meget dygtig klejnsmed og berømt jæger, jeg har til og med fundet en gammel vise som beskriver alle hans gode egenskaber. Men trods alt som han nu kunde, så var der én ting, som han aldeles ikke duede til, og det var at forsørge sig og sine. Måske var det dog først og fremmest det stokkonservative, islandske bondesamfund som bar den største skyld. Uanset hvad man kunde, hvis man ikke duede som gårskarl eller landarbejder, tja, så duede man ikke til noget som helst. Ingen betalte folk for at synge godt. Ingen betalte dem som kunde reparere alt, som var i stykker. Og det ser jeg i gamle kommuneregnskaber, at man til sidst, da de var omkring 60 år gamle, betalte envejsbillet til Canada for ham og min oldemor, for deres 16 årige

datter og 15 årige søn, som var handicappet og mærkelig. Til gengæld konfiskerede så kommunen alle de af deres ejendele, som de ikke kunde tage med sig over havet.

Og det var egentlig en meget klog forretning fra kommunens synspunkt. De var ved at blive gamle og ville snart koste kommunen endnu flere penge. Datteren ville snart begynde at få børn i tide og dog mest utide, og sønnen ville aldrig blive til nogen nytte.

Det er så en helt anden historie, at i Winnipeg, hvor de allerede havde en voksen datter, som var gift med en dygtig, islandsk købmand, satte gamle oldefar op et lille reparationsværksted i en bjælkehytte, som hans svigersøn skaffede ham. Og der kunde han godt forsørge sin familie med at slibe skøjter om vinteren for dem, som løb på isen på Red River og Assiniboine, og nu må man ikke glemme, at ishockey holdet, som vandt guld på vinterolympiaden i Antwerpen 1920, The Falcons, var fra Winnipeg og alle spillere, undtaget målmanden, havde islandskfødte forældre. Målmandens forældre var fra Flandern. Så den gamle havde nok at lave med at slibe skøjter. Og om sommeren, da isen var væk fra de mægtige floder, slibede han savene for skovarbejderne. Og desuden reparerede han alt, som var i stykker, han tilegnede sig til og med moderne metoder og annoncerede i de islandske aviser i Winnipeg, der findes en annonce fra ham, som lyder nogenlunde sådan i oversættelse: Jeg reparerer kopper og kander, så vel som potte og pander. Måske ikke den helt store poesi, men det havde man nu heller ikke brug for. Det afgørende var at derover fik han betalt for sit arbejde, selv om han siger i et brev til min bedstefar, at han synes det er noget frådseri når folk betaler penge for at få deres skøjter slebet i stedet for at gøre det selv!

Det, at han meget bedre kunne klare sig som klejnsmed i Winnipeg end som husmand i Island, var selvfølgelig interessant nok, men det, som jeg blev mest optaget af, var savnet, som er så indlysende, både i hans og andres breve, den splittede familie, søskende som rejste over havet og søskende som blev til bage. Børn og forældre som aldrig mer i dette liv ville se hinanden. Fordi at det, at rejse til Amerika i det forrige århundrede, var noget definitivt. Det gjorde man kun én gang. Og den tragiske tone, som man finder i breve hos så mange emigranter, uanset hvor dårligt stillede de var hjemme og fik det økonomisk meget bedre,

så savner de hjemegnen hele deres liv. Savner venner, slægtninge, børn. Selv hestene og kvæget. Og ikke mindst bjergene. En gammel kone fra det østlige Island, hvor bjergene er meget høje, har levet i Winnipeg i 40 år, da hun omkring 1914 rejser med toget til Red Deer i Alberta. Da hun ser The Rocky Mountains snedækkede bjergtoppe begynder hun at græde.

Og dermed håber jeg at jeg har svaret på tilfredsstillende måde på det niende og sidste spørgsmål, hvorfor jeg valgte at skrive om dette tema. Og det er måske bedst at afslutte disse mine ord, som skulle handle om "udlandet og den historiske roman" men som jeg ser nu, handler mest om mig selv, med et lille afsnit fra bogen. Desværre er den danske oversættelse af romanen ikke færdig endnu, men jeg vælger kapitlet om søstrene Womba og Tromba Iceland, som havde en mærkelig måde at forsørge sig på. Og den bygger faktisk på ret parallelle begivenheder fra virkeligheden. Her mødes de og den mentalt langsomt udviklede dreng, Jens Duffrin, som nu skal udfordre lykken i Det internationale cirkus i Minneapolis.

*

Søstrene Womba og Tromba Iceland var født og opvokset i byen Duluth ved vestspidsen af Lake Superior. Eftersom ordet "dula" på islandsk betyder "en pjalt" kaldte islændingene byen i gamle dage på deres vej vestpå til New Iceland altid for "Pjaltten." Pjaltten lå dengang på mange indvandreres vej og nogle af dem kom aldrig længere. Som det skete for søstrenes forældre, Salvör Jónsdóttir og Sveinn Sveinsson fra Vopnafjord. Efteråret 1882 var de på vej vestover på flugt efter en af det 19. århundredes snerigeste og værste isvintre i Island. I Pjaltten var der en flok rådvilde islændinge som havde fået sandfærdige efterretninger, at der i det Nye Island ikke var spor bedre at sætte bo end i det gamle land. Efterretningerne om den frugtbare agerjord i Dakota var ikke kommet til Pjaltten, så Sveinn Sveinsson fandt det indtil videre utilrådeligt at drage længere vestpå. Han indlogerede sin kone, som var på faldende fode, hos gode mennesker og lod sig selv hyre, som den søstærke mand han var, på en hjuldamper. I

begyndelsen af vinteren fødte så Salvör to små tvillingepiger, og en metodistpræst i nabolaget døbte dem og navngav dem Valgerður og Katrín. De var i enhver henseende velskabte børn, lærte hurtigt at gå og var kvikke til at lære at læse og skrive. Men deres vækst gik langsomt. De var ikke dværge på den måde at legemets proportioner var forkerte, alt for stort og deformt hoved og for lille krop. De var velproportionerede, dog ikke særlig kønne i ansigtet, mørklødede og mørkhårede og med brune øjne. De blev aldrig højere end 4 fod og 2 tommer, dvs. knapt 135 cm. På grund af deres lidenhed blev de genstand for de andre børns drillerier. I metodisternes skole i Pjaltan ragede de højt op over andre børn i de boglige fag, og de lærte hurtigt at stå sammen som én mod mange. De nåede den giftefærdige alder, men ingen mand dér vest for de store søer anholdt om Valgerðurs og Katríns hånd og hjerte. Dér ude ville bønderne have store og stærke kvinder, som både kunne styre en plov og avle sunde sønner. Som tyveårige boede de endnu hjemme hos deres bite og nedslidte forældre, som ikke sparede dem for bemærkninger om, at de næppe ville blive dem til særlig støtte i alderdommen.

Tilfældighederne magede det således, at søstrene krydsede Francois Porte's vej på hans vinterstrejftog rundt i verden på jagt efter særprægede mennesker som han kunne vise frem i Cirque International på dets sommertourne. Han lovede dem, lige som han lovede andre, eventyr og rejser og endda penge, hvis de blev et godt nummer, og søstrene sagde farvel til barndomshjemmet med lidet savn.

Dengang var det, Pat, på mode dér vestpå i den nye verden at se på "tableauer" om søndagen efter kirketid. I tableauerne blev levende mennesker stillet til skue. Særdeles opbyggelige fandt man de tableauer, som viste berømte historiske personer i deres skæbne-stund; som Marat der skriver i sit badekar og Charlotte Corday over ham med løftet dolk, Martin Luther i gang med at sømme sine mange sætninger op på kirkedøren i Worms, Florence Nightingale på sin nattevandring med lampen, Abraham Lincoln ved at falde for morderen John Booth's kugle.

Det var også god underholdning at se på fremmede folkeslag. Efter at indianerne var udryddet fra de fleste beboelige områder i Nord-Amerika, og der ikke længere var nogen nævneværdig fare at vente fra deres side, var det ustyrlig morsomt at se på indianer-tableau. Nogle gange var det en fjerprydet høvding, som stod dødstille med sin skindklædte kone ved sin side. Hun bar ofte på et indianerbarn, der som fast udstyr havde whisky i sin flaske, så det sov trygt og ikke forstyrrede tableauet. Andre gange var det to eller flere fuldt bevæbnede indianere i krigsmaling, og det kunne også ske, at tableauet bestod af en indianerolding og en hvid mand, der var klædt som en nybygger fra det 18. århundrede. De røg på fredspibe. Der var også morskab i at skue arabere i lange kjortler, indere på tæpper, lige før de lettede, negere med ringe i ørerne og fåreknogler igennem næsen, eskimoer der harpunerede sæl og andre folkeslag, som man snarere betragtede som Guds muntre indfald end uheld efter den vellykkede skabelse af den hvide mand, som på en gang var skabelsens herre og skaberens eget billede.

Da Francois Porte mødte søstrene Valgerður og Katrín og spurgte dem om nationalitet, så han straks, at her var der en oplagt tableau-scene. Deres legemlige beskaffenhed passede fuldstændig til folks forestillinger om fremmede folkeslag, men deres navne var både hæslige og uislandske efter Francois Portes mening. Derfor omdøbte han dem, Valgerður hed fra nu af Womba og Katrín Tromba. De protesterede først, vante som de var til at stå sammen i strid, men kom dog til fornuft, da Francois Porte sagde, at det stod dem frit for at vende tilbage til barndomshjemmet, hvis de ikke ville have normale navne.

Det alternativ valgte søstrene naturligvis ikke.

På den tid, hvor de kom til Cirque International i Minneapolis var Edison's fonograf blevet en brugsgenstand hos de bedrestillede, lige som Bells' telefon. Lyde af forskellig art spillede stadig større rolle, og ivrige opfindere var straks begyndt at spekulere over, hvordan man kunne sætte lyd til film. Francois Porte var ikke en opfinder man kunne finde på fysikkens arena, men han fik den lyse idé at sætte lyd til søndagstableauerne. I stedet for blot at

hæve dolken i tavs truen sagde Charlotte Corday nu med høj stemme hvert femte minut: "Nu skal du død, dit lede svin." Og Marat så skrækslagen op fra badekaret og sagde: "Non!" Martin Luther lod et hammerslag falde på et sømhoved i kirkedøren i Worms og sagde: "Her står jeg og kan ikke andet." Og John morder skød med løst krudt mod Abraham Lincoln og råbte: "Sic semper tyrannis," og den latin forstod alle dannede amerikanere på den tid. Og Francois Porte var den første med den lyse idé at lade de fremmede udstillede folkeslag give lyd fra sig. Med nogle minutters mellemrum vrinskede de krigsmalede indianere en lille sang på deres tungemål og trådte nogle krigsdansetrin; negrene lod Francois Porte en gang imellem grynte højlydt. Søstrene Womba og Tromba Iceland sang "sange fra deres fædreland" som det hed: "Sov, sov, sov min lille" og "Nu er der frost i landet." Desværre var søstrene begavede med en uhørt mangel på musikalitet, men det gjorde selvfølgelig ikke så meget, tilhørerne regnede det for en ægte islandsk sangform og derfor et etnisk klenodie.

Det var derfor ikke melodien men ordene, som Francois Porte genkendte, da Jens Duffrin sang for ham på hotellet Sankte Boniface.

Men søstrene Womba og Tromba Iceland kunne andet end at stå til skue og synge. I Cirque International arbejdede man sammen om organisation og regnskab. Francois Porte var cirkusdirektør, ingen tvivl om det, men både de russiske luftakrobater og negrene med ben i næsen måtte udføre almindeligt arbejde, stå for rengøring, vedligeholdelse af vognene, skaffe mad til dyr og mennesker. Og om sommeren, når cirkusen drog fra sted til sted, havde hver enkelt sit bestemte arbejde med nedpakning eller opstilling. På grund af deres lidenhed var Womba og Tromba Iceland bedre egnede til andre opgaver end at stramme barduner og sætte teltpæle op. Al bogføring havnede lige så stille i deres hænder og de var pedantiske og ikke lette at have at gøre med, hvis nogen var mistænkt for at have raget til sig af kassen. Selvfølgelig prøvede alle at rage en smule mere til sig, end det tilkom dem, den menneskelige natur har nu engang denne brist,

men måske var der færre der gjorde det, end ellers, af frygt for søstrene. Der var mange som mildt sagt syntes meget dårligt om dem, men Francois Porte kunne dårligt undvære dem, så nøjagtig og god var deres regnskabsføring.

Skønt de så godt som enevældigt bestemte alle tableaux opsætning på vegne af Cirque International, så gjorde deres eget tableau aldrig særlig stor lykke.

I begyndelsen besigtigede de Jens Duffrin for og bag som om han var et kreatur på dyrskue. Kiggede på hinanden uden at sige et ord og nikkede. Da de havde betragtet ham nok bad de ham sætte sig på en skammel. Vognen var tydeligvis søstrenes lejlighed, den havde to køjer, et lille bord og en stol, gardero- bestativ og en lille dragkiste med hængelås. Af indretning og udstyr var den som den vogn Jens Duffrin boede i, blot mindre. Men den viste alle tegn på, at her boede der kun kvinder. Der var gardiner for vinduerne, ren dug på bordet og skuret gulv. Deres tøj hang rent og børstet i garderobestativet, sengene var redt omhyggeligt og over dem var bredt et sengetæppe med indvævede roser.

De lignede hinanden så meget, at han ikke kunne kende forskel på dem.

De lod ham gøre rede for alt om sig selv og talte islandsk. Holdt afstand men var ikke uvenlige. De satte sig på hver sin køje og sagde, at de måtte finde ham et passende navn.

"Hvordan passende?" spurgte han.

"Et eller andet som den gamle mener er ægte islandsk," sagde Womba.

"Hvorfor kan jeg ikke bare blive ved med at have mit eget navn?"

"Det er der ingen som kan her. Er der ingen som har fortalt dig det?" sagde Tromba.

"Jo, hende Mantica sagde noget om det. Hun sagde også, at alle her skulle være noget. Russere eller indianere."

"Tro aldrig et ord af det som den heks kommer med," sagde Womba.

"Og selv om hun skulle have ret i dette," tilføjede Tromba, "så behøver du ikke mænge dig for meget med dem. De regner sig

selv for Zigeunere eller sådan noget lignende, tror de kan spå en farlig masse. Men de er nu bare pokkers almindelige amerikanere og oven i købet mor og datter fra byen her, skal jeg sige dig. Måske af fransk slægt århundreder tilbage, hvad ved jeg om det. Men unge mænd burde nu ikke omgås dem. De har ikke et særlig godt ry.”

”Men hvad Fanden skal han hedde,” sagde Womba og så på sin søster.

”Hvad med Quack,” sagde Tromba efter en lille tænkepause.

”Eller måske Queer?”

”Eller Quackqueer? Tror du ikke den gamle går med til det?”

Det endte med at Jens Duffrin fra da af hed Quackqueer og herefter fortsatte søstrene med at beskrive cirkusfolket for ham, de fleste var nogle forfærdelige idioter efter deres mening. Ikke til at stole på og med en slet karakter. Ja måske endda tyveknægte.

Jens Duffrin var ikke vant til den slags karakteristik af mennesker. I barndomshjemmet hørte han undertiden Olaf violin og Elsabet tale om gamle naboer hjemme i Island. De sparede altid på de store ord, selv om han forstod på deres ansigter og tonefald, at heller ikke dér var alle lige gode. Mennonitterne derimod sagde aldrig et ondt ord om andre mennesker. Var der én som kom galt afsted, blev det altid anledning til fællesbøn om, at den almægtige ville holde bedre øje med ham eller hende. Søstrenes hårde domme var af en helt anden art og henrykkede ham. Der var noget nyt og fremmedartet ved en verden, hvor næsten alle var idioter eller skurke.